

ศึกษาวิเคราะห์การบรรลุธรรมในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร

An Analytical Study of the Enlightenment

in the Dhammacakkappavattana Sutta

¹พระครูคัมภีร์ธรรมาภิรักษ์ คัมภีร์ธัมโม ²พระมหายุทธนา นรเชฏฐโ

³สุเทพ พรหมเลิศ และ ⁴ประเวศ อินทองปาน

¹Phrakhru Khamphithammaphirak Khamphirathammo

²Phramaha Yuthana Norachetto

³Suthep Promlert and ⁴Prawet Inthongpan

^{1,2,3}คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁴คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴Faculty of Humanities Kasetsart University

¹Corresponding Author's Email: supers2510@gmail.com

Received: May 20, 2023; **Revised:** June 21, 2023; **Accepted:** August 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาโครงสร้างและสาระสำคัญของอัมมจักกัปปวัตตนสูตร 2) เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมในคัมภีร์พระไตรปิฎก 3) เพื่อวิเคราะห์การบรรลุธรรมในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุธรรมในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงความเหมือนและแตกต่างกัน การร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ และการอบรมจากนักวิชาการพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) อัมมจักกัปปวัตตนสูตรปรากฏเนื้อหาอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ 19 หรือพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 11 สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค, สัจจสังยุต, พระวินัยปิฎกเล่มที่ 4 มหาวรรค, มหาขันธกะ โครงสร้างของอัมมจักกัปปวัตตนสูตร หมวดว่าด้วยการประกาศพระธรรมจักร (1) กามสุขัลลิกานุโยค (2) อตถกิลมณานุโยค (3) อริยสัจ 4 (4) อริยมรรคมีองค์ 8 (5) ญาณทัสสนะ เนื้อหาว่าด้วยการประกาศพระธรรมจักร ทรงแสดงที่สุด 2 ประการบรรพชิตไม่พึงเสพ (1) กามสุขัลลิกานุโยค (2) อตถกิลมณานุโยค อริยมรรคมีองค์ 8 ประการหรือมัชฌิมาปฏิปทาทางที่ควรดำเนิน อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการคือทุกข์, สมุทัย, นิโรธ, มรรค ควรทำให้ประจักษ์แจ้ง 2) การบรรลุธรรมในพระไตรปิฎก การบรรลุธรรมตามทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึงการปฏิบัติธรรมจนเป็นพระอริยบุคคลผู้ประเสริฐผู้ไกลจากข้าศึกคือกิเลส การปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 และอริยสัจ 4 ผู้ปฏิบัติสามารถรู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 ละสังโยชน์ได้ไป

โดยลำดับได้ตามกำลังของมรรคบรรลุมรรคผลนิพพาน สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา 3) การบรรลุธรรมในอัมมจักกัปปวัตตนสูตรพบว่า คือการประกาศทางสายกลาง ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ไม่เอียงไปทางกาม สขัลลิกานุโยค อันเป็นการประกอบตนแสวงหาความสุขจากกามคุณทั้ง 5 และไม่เอียงไปทางอัตตกลิณณานุโยค อันเป็นการทรมานตนโดยหาประโยชน์มิได้ แล้วพึงปฏิบัติตามหนทางสายกลางนี้ประกอบด้วยมรรคมืองค์ 8 และทำให้ประจักษ์แจ้งในอริยสัจ 4 ซึ่งข้อปฏิบัติทางสายกลางนี้เป็นข้อปฏิบัติอันกระทำให้จักขุ, ญาณ, ปัญญา, วิชา, และแสงสว่างให้เกิดขึ้น เพื่อการบรรลุธรรมเป็นไปเพื่อนิพพาน

คำสำคัญ: การบรรลุธรรม; พระไตรปิฎก; อัมมจักกัปปวัตตนสูตร

Abstract

This research has three objectives; 1) to study the structure and essence of the Dhammachakkappavattana Sutta, 2) to study the enlightenment in the Tipiṭaka; 3) to analyze attainment in the Dhammachakkappavattana Sutta It is a qualitative research by gathering information from both documents and research related to enlightenment in the Dhammacakkappavattana Sutta then analyzed the similarities and differences Participating in group discussions and training from Buddhist scholars The results showed that.

The result of the study found that 1) the contents of the Dhammacakkappavattana Sutta had appeared in volume 19 of the Tipiṭaka (MCU Version), which was in volume 11 of the Suttanta-piṭaka Saṃyutta-nikāya – Mahā-vagga Saccasaṃyutta, and volume 4 of the Vinaya-piṭaka Mahā-vagga Khandhaka. The structure of the Dhammachakkappavattana Sutta Section on the proclamation of the Dharmachakra (1) Kamsukhallikanuyoga (2) Attakilama- thanuyoga (3) The Four Noble Truths (4) The Eightfold Noble Path (5) Nanadassana The contents were the proclamation of the wheel of the Dhamma. His Highness shows the most two things that monks do not want to eat; (1) Kāmasukhallikanuyoga: sensual indulgence, and (2) Attakilamathānuyoga: self-mortification, the Noble Eightfold Path or Majjhimapa- ṭipadā: the Middle Way which is the way should be done, Ariyasacca: the Four Noble Truths; suffering, the cause of suffering, the cessation of suffering, and the way leading to the cessation of suffering, these should be realized. 2. The enlightenment in Tipiṭaka accordance with the perspectives of Theravada Buddhism meant the practice of Dhamma til becoming the Noble One who is far from defilements. The one who practiced the Noble Eightfold Path and the Four Noble Truths can be realized the Four Noble Truths and eradicated the fetters respectively according to the power of the path, and attained the path, fruit, and Nibbāna, to accomplish the Noble One in Buddhism. 3. An analysis of enlightenment in the

Dhammacakkappavattana Sutta found that the proclamation of the middle way which is not the way to Kāmasukhallikānuyoga: sensual indulgence, is the search for happiness in the five sensual pleasures and is also not the way to Attakilamathānuyoga: self-mortification, which is useless. One should be practiced the Middle Path which consists of the Noble Eightfold Path and realize the Four Noble Truths. The practice of the Middle Path is the way to leading the vision, insight, wisdom, knowledge, and light for the enlightenment of the Nibbāna.

Keywords: Enlightenment; Tipitaka; Dhammacakkappavattana Sutta

บทนำ

อัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมเทศนาเทศนากัณฑ์แรกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลังจากได้ตรัสรู้ พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 คือโกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ณ อสิปตมฤคทายวันเมืองพาราณสี เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้อยู่ ดวงตาเห็นธรรมปราศจากธุลีปราศจากมลทินก็ได้เกิดขึ้นแก่พระโกณฑัญญะ “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา” นับเป็นพระอริยสงฆ์สาวกูปแรกในพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธเจ้าได้พยานในการตรัสรู้ของพระองค์ วันนั้นเป็นวันเพ็ญกลางเดือนอาสาฬหะหรือเดือน 8 เป็นวันที่พระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ บังเกิดขึ้นในโลกเป็นครั้งแรก คือมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ครบบริบูรณ์ปฐมเทศนานี้เป็นเทศนาครั้งแรกที่มีความสำคัญ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงทางดำเนินที่พระองค์ทรงปฏิบัติ ได้ทรงแสดงธรรมที่ได้ตรัสรู้ ได้ทรงแสดงญาณ คือความรู้ของพระองค์ที่เกิดขึ้นในธรรมนั้น ถ้าจะตั้งปัญหาว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินทางปฏิบัติอย่างไรจึงได้ตรัสรู้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้อะไร พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ด้วยความรู้ที่มีลักษณะอย่างไร และเพราะเหตุใดพระพุทธองค์ทรงเลือก อัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้เป็นพระสูตรแรกในการประกาศพระศาสนา ปัญหาเหล่านี้ก็อาจจะตอบได้ด้วยพระสูตรนี้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นพระสูตรที่ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาจะละเสียมิได้ควรจะต้องศึกษาให้เข้าใจ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 19/1081/592)

อัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นพระสูตรที่เรารู้จักกันเป็นอย่างดีในฐานะของปฐมเทศนาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ และในภายหลังแห่งการแสดงอัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้ พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรมและทูลขออุปสมบท เป็นผลให้สังฆรัตนะบังเกิดขึ้นในโลกในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่าอริยมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นทางสายกลาง คือเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นได้แก่ 1) สัมมาทิฏฐิ 2) สัมมาสังกัปปะ 3) สัมมาวาจา 4) สัมมากัมมันตะ 5) สัมมาอาชีวะ 6) สัมมาวายามะ 7) สัมมาสติ 8) สัมมาสมาธิ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 19/8/10) เพื่อเข้าถึงความจริงอันประเสริฐในพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่วาดด้วยหลักความจริงที่เกิดจากพระปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า อันเป็นหลักสัมพันธแห่งเหตุผลที่ไม่แปรผันทำให้ผู้ศึกษาปฏิบัติตามหลักสามารถก้าวพ้นจากความเป็นปุถุชนที่หนาด้วยกิเลสสู่ภาวะแห่งอริยบุคคล ที่ประเสริฐสุดด้วยคุณธรรมได้อย่าง

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ อัมมจักกัปปวัตตนสูตรนับเป็นพระสูตรที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชน เพราะเป็นพระสูตรแรกที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก้ปัญหาวัคคีย์จนทำให้เกิดมีพระอริยสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรกได้เป็นพยานในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมในพระสูตรอื่น ๆ เป็นลำดับต่อมาจนเกิดมีพระอริยบุคคลขึ้นจำนวนมากในพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า อัมมจักกัปปวัตตนสูตร เนื้อหาว่าด้วยเรื่องการประกาศพระธรรมจักรปฐมเทศนา ปรากฏใน พระไตรปิฎกเล่มที่ 19 หรือพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 11 สังยุตตนิกาย มหาวรรค สัจจสังยุต พระวินัยปิฎกเล่มที่ 4 มหาวรรค มหาขันธกะ มีสาระสำคัญโดยย่อคือ พระพุทธเจ้าทรงแสดงที่สุด 2 ประการ “บรรพชิตทั้งหลายที่สุด 2 ประการ บรรพชิตไม่พึงเสพ” (1) กามสุขัลลิกานุโยค (2) อตถกิลมณานุโยค, อริยมรรคมีองค์ 8 ประการหรือมัชฌิมาปฏิปทาทางที่ควรดำเนิน เมื่อย่นย่อแล้วเรียกไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา, อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ควรทำให้ประจักษ์แจ้ง “ภิกษุทั้งหลายการรู้การเห็นของเราตามเป็นจริง ญาณทัสนะ ครบ 3 ปริวัฏ 12 อาการในอริยสัจ 4 เหล่านี้ยังไม่บริสุทธิ์แจ่มชัดตราบใดตราบนั้นเรากียังปฏิญาณไม่ได้ว่าเราบรรลุนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ” 1) สัจญาณ 2) กิจญาณ 3) กตญาณ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 19/1081/594) พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันเขตกรุงพาราณสี ณ ที่นั้นแลพระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกปัญจวัคคีย์มาตรัสว่า “บรรพชิตทั้งหลายที่สุด 2 ประการ บรรพชิตไม่พึงเสพ” ที่สุด 2 ประการอะไรบ้างคือ

1. **กามสุขัลลิกานุโยค** การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลายเป็นธรรมอันทรามเป็นของชาวบ้านเป็นของปฤชชนไม่ใช่ของพระอริยะไม่ประกอบด้วยประโยชน์ กามสุขคือสิ่งที่น่าใคร่น่าปรารถนาน่าพอใจได้แก่รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ สิ่งสัมผัสด้วยกายเรียกว่าวัตถุบางอย่างหนึ่งอีกอย่างหนึ่งท่านเรียกว่ากิเลสกามหมายเอาตัวความใคร่ความพอใจความหมกมุ่นติดพันในวัตถุกามนั้น

2. **อตถกิลมณานุโยค** การประกอบความเดือดร้อนแก่ตน คือความพยายามเพื่อบรรลุผลที่หมายด้วยวิธีทรามตนเอง เช่นการบำเพ็ญตบะต่าง ๆ เป็นทุกข์ไม่ใช่ของพระอริยะไม่ประกอบด้วยประโยชน์ การสร้างความลำบากแก่ตนดำเนินชีวิตอย่างเลื่อนลอย เช่นบำเพ็ญตบะการทรามตนคอยฟังอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นต้น การดำเนินชีวิตแบบที่ก่อความทุกข์ให้ตนเหนื่อยแรงกายแรงสมองแรงความคิด (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 4/13/20) ทรงแสดงทางสายกลางหรืออริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มัชฌิมาปฏิปทาไม่เียงเข้าใกล้ที่สุด 2 ประการนี้ ที่ตถาคตได้ตรัสรู้ขึ้นเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดทุกข์ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับเพื่อรู้ยิ่งเพื่อตรัสรู้เพื่อนิพพาน อริยสัจ 4 คือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการอันเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาดังนี้ ทุกข์คือความจริงที่ว่าด้วยความทุกข์ สมุทัยคือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ นิโรธคือดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ มรรคคือแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไป

ถึงความดับทุกข์ อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐของพระอริยบุคคล เป็นหลักธรรมสำคัญถือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาครอบคลุมหลักธรรมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติมีความหมายว่าสังขจะอย่างไรคือแท้และแน่นอนเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้ายกย่องว่าเป็นยอดธรรม เป็นเสมือนรอยเท้าช้างคือธรรมทั้งหลายรวมลงได้ในธรรมนี้ หลักธรรมสำคัญของอัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้คือการประกาศทางสายกลางหรือ อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งข้อปฏิบัติทางสายกลางนี้เป็นข้อปฏิบัติอันกระทำเครื่องเห็นดวงตาและเครื่องรู้ญาณให้เป็นปกติ เป็นไปเพื่อความสงบระงับเพื่อความรู้ยิ่งเพื่อความรู้พร้อมหรือรู้ดี เพื่อความดับตัณหาเพื่อพ้นไปจากข้าศึกคือกิเลสเพื่อบรรลุธรรม เป็นทางของพระอริยเจ้าผู้ละจากสภาวะขมาราสอกบรรพชาในพระพุทธศาสนาแล้วพึงปฏิบัติตามหนทางสายกลางนี้ได้แก่

มรรคมีองค์ 8 คือ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 19/8/11)

1) สัมมาทิฐิ เห็นถูกต้อง คือรู้เข้าใจถูกต้องเห็นตามความเป็นจริง 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบหรือความนึกคิดในทางที่ถูกต้อง 3) สัมมาวาจา เจรจาถูกต้อง คือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 4) สัมมากัมมันตะ กระทำถูกต้อง คือทำการงานชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพถูกต้อง คือประกอบสัมมาชีพ 6) สัมมาวายามะ เพียรถูกต้อง คือเพียรละชั่วบำเพ็ญดี 7) สัมมาสติ ระลึกรู้ถูกต้อง คือระลึกในสติปัฏฐาน 4 8) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นถูกต้อง มัชฌิมาปฏิปทานี้เป็นแนวปฏิบัติอันเป็นปัจจัยให้เจ้าชายสิทธัตถะบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และทำให้ประจักษ์แจ้งใน อริยสัจ 4 อันประกอบด้วย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 19/1081/594) 1) ทุกข์ คือความจริงที่ว่าด้วยความทุกข์สภาพที่ทนได้ยาก 2) สมุทัย คือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ 3) นิโรธ คือความดับทุกข์ 4) มรรค คือแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การบรรลุธรรมในคัมภีร์พระไตรปิฎก การบรรลุธรรมตามทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึงการปฏิบัติธรรมจนเป็น พระอริยบุคคลที่เป็นบุคคลผู้ประเสริฐผู้ไกลจากข้าศึกคือกิเลส หรือผู้หักกล้อสังสารวัฏเสียได้ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาเจริญสมณะและวิปัสสนาตามหลักมรรคมีองค์ 8 และอริยสัจ 4 ให้เห็นไตรลักษณ์ตามความเป็นจริง เมื่อวิปัสสนาญาณแก่กล้าดำเนินตามวิปัสสนาวิถิ ผู้ปฏิบัติสามารถรู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 ละสังโยชน์ได้ไปโดยลำดับได้ตามกำลังของมรรคบรรลุมรรคผลนิพพาน สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา นั้นมีอยู่ 4 ประเภทได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ แต่ละระดับนั้นก็มีข้อความหมายในการละสังโยชน์ที่แตกต่างกันไปจนระดับสุดท้ายคือพระอรหันต์ ด้วยวิธีการปฏิบัติ 2 อย่าง คือสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา โดยอาศัยการปฏิบัติตามหลักธรรมต่าง ๆ ดังนี้ การบรรลุธรรมตามหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ เป็นธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ คือเกื้อกูลแก่การตรัสรู้เกื้อหนุนแก่อริยมรรค มี 37 ประการได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อธิเบทา 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และอริยมรรคมีองค์ 8 การบรรลุสามัญญผลตามหลักวิมุตตยตนสูตร 1) บรรลุในขณะที่ฟังธรรม 2) บรรลุในขณะที่แสดงธรรม 3) บรรลุในขณะที่ยืนธรรม 4) บรรลุในขณะพิจารณาธรรม 5) บรรลุด้วยอำนาจของสมาธิ เหตุทั้ง 5 ประการนี้ เป็นปัจจัยให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้บรรลุอริยมรรคอริยผล นับตั้งแต่ขั้นพระโสดาบันขึ้นไปจนถึงขั้นพระอรหันต์ได้

การบรรลุลหรรณของพระอรียบุคคล การบรรลุลหรรณชั้นพระโสดาบันถึงพระอนาคามี การบรรลุลหรรณชั้นพระโสดาบัน แปลว่าผู้เข้าถึงกระแสธรรมคืออรียผลความเป็นพระโสดาบันนี้ไม่จำเป็นต้องออกบวชเท่านั้น คนทั่วไปก็สามารถเป็นพระโสดาบันได้ หากยกจิตใจให้ละสังโยชน์ 3 ข้อแรกคือ สักกายทิฐิ วิจิกิจฉาและ สลัพพต ปรามาสได้อย่างถาวร การเข้าถึงกระแสธรรมของพระโสดาบันนั้นเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่จะไม่ไปเกิดใน อบายภูมิ เช่นนรกหรือเดียรฉานทั้งยังเป็นผู้ที่บรรลุลหรรณพระนิพพานในเบื้องหน้าอย่างแน่นอน การบรรลุลหรรณชั้นพระสกทาคามี แปลว่าผู้กลับมาเพียงครั้งเดียวหมายถึงผู้ที่บรรลุลหรรณชั้นพระสกทาคามีจะเกิดในกามาวจร ภพอีกเพียงครั้งเดียวเท่านั้นก็จะถึงพระนิพพาน ผู้ได้บรรลุลหรรณสกทาคามีผล คือผู้ที่ละสังโยชน์เบื้องต้น 3 ข้อแรกได้ เช่นเดียวกับพระโสดาบัน อีกทั้งทำราคะ โทสะ และโมหะให้เบาบางลงได้ด้วย การบรรลุลหรรณชั้นพระอนาคามี อนาคามีแปลว่าผู้ไม่มาเกิดอีกหมายความว่าจะไม่กลับมาเกิดในกามาวจรภพอีก แต่จะเกิดในสุทธาวาสพรหม โลก แล้วจะนิพพานจากสุทธาวาสพรหมโลกนั้นเลยเป็นผู้ละสังโยชน์เบื้องต้น 4 ข้อแรกคือ 1) สักกายทิฐิ 2) วิจิกิจฉา 3) สลัพพตปรามาส 4) กามราคะ 5) ปฏิมะ การบรรลุลหรรณของพระอรหันต์ 4 ประเภท การบรรลุลหรรณชั้นพระอรหันต์คือ ผู้สำเร็จธรรมวิเศษสูงสุดในพระพุทศาสนาพระอรียบุคคลชั้น สูงสุดสามารถละสังโยชน์ได้ครบ 10 ข้อ ทั้งเบื้องต้นและเบื้องสูง พระอรหันต์สามารถแบ่งตามลักษณะการ บรรลุลหรรณได้ 4 แบบคือ สุกขวิปัสสโก ผู้เจริญวิปัสสนาล้วน เติวิโซ ผู้ได้วิชา 3 ฉภณิณญ ผู้ได้อภณญา 6 ปฏิสัมภิตปตโต ผู้บรรลุปฏิสัมภิตา 4 พระอรหันต์หมายถึงผู้ห่างไกลจากกิเลสจัดเป็นพระอรียบุคคลชั้นสูงสุดในบรรดาพระอรียบุคคล 4 ประเภท พระอรหันต์นั้นถือว่าเป็นผู้หมดกิเลสเหมือนกันทั้งหมด แต่จะมีคุณสมบัติ หรือคุณพิเศษแตกต่างกันไปบ้าง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 17/76/115) การบรรลุลหรรณของปัญจวัคคีย ปัญจวัคคียคือกลุ่มนักบวชที่ตั้งขึ้นมาเป็นนักบวชที่ปรากฏอยู่ในพระพุทศาสนา ในฐานะภิกษุชุดแรกที่เข้ามาบวชเป็นสาวก มีทั้งหมด 5 รูปได้แก่ โกณฑณญะ วบปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ แต่เดิมปัญจวัคคียเป็นนักบวชที่ออกบวชติดตามปรณนิตติพระพุทเจ้าตั้งแต่เสด็จออกผนวชใหม่ ๆ ทั้งหมดเป็นชาวกรุงกบิลพัสดุ์ เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้ฟังปฐมเทศนาเป็นรุ่นแรกได้เป็น ภิกษุรุ่นแรกและได้เป็นพระ อรหันต์รุ่นแรกในพระพุทศาสนา เฉพาะโกณฑณญะเป็นผู้เคยทำนายลักษณะพระพุทเจ้าตั้งแต่ตอนประสูติ ใหม่ ๆ ส่วนอีก 4 ท่านเป็นบุตรของพราหมณ์ที่ทำนายลักษณะของพระพุทเจ้าร่วมกับโกณฑณญะ เพราะมี ความเชื่อว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะต้องได้เป็นพระพุทเจ้าจึงได้ออกบวชตาม

วัตถุประสงคที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การบรรลุลหรรณในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ในประเด็นขั้นตอน การบรรลุลหรรณในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร การบรรลุลหรรณด้วยการเจริญมรรคมีองค์ 8 การบรรลุลหรรณด้วยอรียสัจ 4 สรุปได้ดังนี้ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร คือการประกาศทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ไม่ เียงไปทางกามสุขัลลิกานุโยคอันเป็นการประกอบตนแสวงหาความสุขจากกามคุณทั้ง 5 และไม่เียงไป ทางอัตตคิลมถานุโยคอันเป็นการทรมานตนโดยหาประโยชน์มิได้ แล้วพึงปฏิบัติตามหนทางสายกลางนี้ ประกอบด้วยมรรคมีองค์ 8 และทำให้ประจักษ์แจ้งในอรียสัจ 4 ซึ่งข้อปฏิบัติทางสายกลางนี้เป็นข้อปฏิบัติอัน กระทำให้จักขุ,ญาณ,ปัญญา,วิชา,และแสงสว่างให้เกิดขึ้น เป็นไปเพื่อความสงบระงับเพื่อความรู้ยิ่งเพื่อความ

ดับต้นหาเพื่อพ้นไปจากข้าศึกคือกิเลสเพื่อการบรรลุธรรม เป็นไปเพื่อนิพพานเป็นทางของพระอริยบุคคลผู้
แสวงหาทางพ้นทุกข์ในพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนการบรรลุธรรมในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร จากหลักฐานอันมีปรากฏอยู่นั้นพบว่าพระพุทธเจ้า
ตรัสเทศนาอัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 เป็นปฐมแล้ว มิได้ตรัสแสดงสูตรนี้อีกเลยตลอด
ระยะเวลา 45 พรรษาแห่งการตรัสเทศนาเผยแผ่พระศาสนา เพื่อความเข้าใจง่ายขอสรุปเนื้อหาพระสูตรเป็น
ขั้นตอนดังนี้คือ ขั้นตอนหนึ่ง พุทธถึงการปฏิบัติที่ไม่พึงกระทำหรือทางที่ไม่ควรดำเนิน 2 ทาง คือการปล่อย
กายปล่อยใจให้สนุกเพลิดเพลินในกามคุณทั้ง 5 คือรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส แนวทางนี้เรียกว่า “กามสุขัลลิกา
นุโยโค” แปลว่าการประกอบตนให้หมกมุ่นอยู่ในกามสุขก็หมายถึงการติดอยู่ในการเสพสุขทางกายที่ทรงแสดง
ไว้ว่าไม่ควรเดินทางสายนี้เพราะเป็นของต่ำเป็นกิจกรรมของชาวบ้านเป็นเรื่องของปุถุชนไม่ใช่สิ่งประเสริฐและ
ไม่มีประโยชน์ อีกทางหนึ่งที่ไม่ควรเดินตามก็คือการทรมานตนให้ลำบากเดือดร้อนต่าง ๆ เรียกว่า “อัตตกิล
มณานุโยโค” อันหมายถึงการบำเพ็ญตบะต่าง ๆ ที่นิยมทำกันในสังคมอินเดียยุคนั้น เพราะเป็นทุกข์ไม่ใช่สิ่ง
ประเสริฐและไม่มีประโยชน์ทั้งสองทางนี้ท่านเรียกว่าทางสุดโต่งหรือทางตัน ทางแรกก็หย่อนเกินไปทางที่สองก็
ตึงเกินไป ขั้นตอนที่สอง ทรงแสดงทางสายกลางมีขมิมาปฏิบัติ คืออริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่เห็นชอบ,ดำริชอบ
,เจรจาชอบ,การงานชอบ,เลี้ยงชีพชอบ,พยายามชอบ,ระลึกรู้ชอบและตั้งใจมั่นชอบ ขั้นตอนที่สาม ทรงแสดง
อริยสัจ 4 คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคอย่างพิสดารและครบวงจรว่าพระองค์ตรัสรู้ธรรมเหล่านี้ได้อย่างไร
ขั้นตอนที่สี่ ตอนนีหลังจากพระพุทธองค์แสดงธรรมจักรจบลงโกณฑัญญะหัวหน้าปัญจวัคคีย์เกิดดวงตาเห็น
ธรรมขึ้นคือ เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งพูดอีกนัยหนึ่งว่าได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลโสดาปัตติผล พระพุทธเจ้า
ทรงเปล่งอุทานว่าโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ ๆ ขั้นตอนที่ห้า กล่าวถึงพวกเทพตั้งแต่ภุมมเทวดาได้ข่าวประกาศให้รู้
ทั่วกันจนถึงหมู่พรหมทั้งหลายว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงประกาศพระธรรมจักรอันยอดเยี่ยมที่ใคร ๆ ไม่ว่าสมณ
พราหมณ์เทวดามารพรหมก็คัดค้านไม่ได้

การบรรลุธรรมของปัญจวัคคีย์ พระพุทธองค์ได้แสดงปฐมเทศนาคืออัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรด
เมื่อจบพระธรรมเทศนา โกณฑัญญะก็ได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุโสดาบัน พระโกณฑัญญะได้รับการยกย่องจาก
พระพุทธองค์ให้เป็นเอตทัคคะ ในด้านรัตตัญญูเรียกว่ามีราตรีนานคือเป็นผู้รู้ธรรมก่อนใคร และได้บอกก่อน
ผู้อื่นในพระพุทธศาสนา จากนั้นพระพุทธองค์ทรงประทานปณิณณกเทศนาสั่งสอนที่เหลืออีก 4 ท่าน ให้บรรลุ
โสดาบันแล้วประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาให้ วปปะวันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ภัททิยะวันแรม 2 ค่ำเดือน 8 มหานา
มะวันแรม 3 ค่ำ เดือน 8 อัสสชิวันแรม 4 ค่ำเดือน 8 ในวันแรม 5 ค่ำเดือน 8 พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม
เทศนาอนัตตลักขณสูตร ซึ่งมีใจความดังนี้ภิกษุทั้งหลายชั้น 5 มีดังนี้รูปคือร่างกาย เวทนาคือความรู้สึกสุข
ความทุกข์ สัญญาคือความจำนรราย สังขารคือความคิดปรุงแต่ง วิญญาณคือความรู้อารมณ์ต่าง ๆ ภิกษุ
ทั้งหลายสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เราไม่ใช่เขา ไม่ใช่ของเราไม่ใช่ของเขา ไม่ใช่ตัวตนของเราไม่ใช่ตัวตนของเขา สิ่งเหล่านี้
มีการเกิดขึ้นตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดาขณะระดับพระธรรมเทศนาพระภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ส่งจิตไปตาม
กระแสพระธรรมเทศนา จิตก็หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทานสามารถละสังโยชน์ครบ 10
ประการ ได้บรรลุพระนิพพานเป็นพระอรหันต์พร้อมกันทั้ง 5 รูป (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย: 4/12/18)

อภิปรายผลการวิจัย

1. พบว่า โครงสร้างของธัมมจักกัปปวัตตนสูตร หมวดว่าด้วยการประกาศพระธรรมจักร (1) กามสุขัลลิกานุโยค (2) อตฺตกิลมณานุโยค (3) อริยสัจ 4 (4) อริยมรรคมีองค์ 8 (5) ญาณทัสสนะ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เนื้อหาว่าด้วยเรื่องการประกาศพระธรรมจักรปฐมเทศนา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ทรงแสดงที่สุด 2 ประการ “บรรพชิตทั้งหลายที่สุด 2 ประการ บรรพชิตไม่พึงเสพ” 1. กามสุขัลลิกานุโยค 2. อตฺตกิลมณานุโยค, อริยมรรคมีองค์ 8 ประการหรือมัชฌิมาปฏิปทาทางที่ควรดำเนิน เมื่อย่นย่อแล้วเรียกไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา, อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ควรทำให้ประจักษ์แจ้ง พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แล้วทรงเผยแผ่สู่ประชาชนทุกหมู่เหล่าด้วยอาศัยพระกรุณาคุณของพระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์พัฒนาศักยภาพของตนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ด้วยปัญญา และความพากเพียรของตนเอง โดยไม่หวังผลพึงพิงอิงอาศัยเหตุปัจจัยภายนอกหรือเทวโองการบันดาลให้โดยผ่านการเช่นสรวงบูชา ซึ่งมีแต่จะทำให้มนุษย์สูญเสียอิสรภาพและศักยภาพทางปัญญา ทั้งปราศจากเหตุผลยืนยันว่าจะช่วยให้เกิดผลสำเร็จตามความปรารถนาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องวิถีการบรรลुरुทธรม การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้องทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรคเป็นทางดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนด้วยการเจริญมรรคมีองค์ 8 กับไตรสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน และอริยสัจ 4 คือวิถีชีวิตอันประเสริฐเมื่อเป็นมรรคดำเนินก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป นำไปสู่การบรรลुरुทธรม (ณัฐญา พลเสน, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องคุณสมบัติของพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยพบว่าภาวะของนิพพานเป็นสิ่งที่มิอยู่และสามารถปลูกฝังขึ้นได้ในชีวิตจริง พระอรหันต์เป็นบุคคลตัวอย่าง การบรรลुरुทธรมเป็นพระอรหันต์ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ (กิริยวาท) และเป็นศาสนา แห่งความพากเพียร (วิริยวาท) จึงต้องอาศัยการปฏิบัติทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานในการปลูกฝังคุณสมบัติทางจิตต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานคือการสั่งสมบารมีพัฒนาจิตขึ้นไปเป็นระดับ อภิญญาจนถึงคุณสมบัติพิเศษยิ่งคือปัญญา (พระมหาบุญชิต ญาณสังวร, 2537) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องวิถีการบรรลुरुทธรม ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่งหลักคำสอนที่สำคัญคือ ให้ละเว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดี ทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไตรสิกขาคือกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมาย การพัฒนามนุษย์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่การพัฒนาการกระทำที่มุ่งเน้นให้กระทำแต่สิ่งดีงามอันเป็นประโยชน์แก่ตนเอง และประโยชน์ต่อส่วนรวมการอบรมพัฒนาจิต เป็นการฝึกจิตให้สงบนิ่งมีสติที่มั่นคงพร้อมที่จะแก้ปัญหาทุกเรื่องด้วยความไม่ประมาท และการฝึกอบรมพัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาองค์ความรู้หรือพัฒนาการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ของตนที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อชีวิตตนเองได้อย่างถูกต้อง และเจริญงอกงามยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าไตรสิกขา คือข้อที่จะต้องศึกษาและข้อที่จะต้องปฏิบัติเพื่อฝึกหัดกายวาจา และจิตใจหรือสติปัญญาให้สูงขึ้น (สุมานพ ศิวารัตนะ, 2560) และ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องวิถีการบรรลुरुทธรม ผลการวิจัยพบว่าหลักพระพุทธศาสนากล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องอาศัยการศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือการศึกษาเรื่องศีลเพื่อการฝึกอบรมข้อปฏิบัติความประพฤติ

ทางกาย ศึกษาเรื่องสมาธิการฝึกอบรมทางจิตใจให้เกิดคุณธรรม และศึกษาปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งเข้าใจความเป็นธรรมของสรรพสิ่งสามารถแก้ไขปัญหาค้นหาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ โดยปฏิบัติตามแนวทางของหลักอริยมรรค 8 ประการ อันมุ่งหมายไปสู่ประโยชน์ที่เกิดต่อตนเอง ประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้อื่นและประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม ทั้งในภาวะปัจจุบัน ในอนาคต (อำนาจ บัวศิริ, 2561)

2. พบว่า การบรรลุนิพพานในคัมภีร์พระไตรปิฎก หมายถึงการปฏิบัติธรรมจนเป็นพระอริยบุคคลที่เป็นบุคคลผู้ประเสริฐผู้ไกลจากข้าศึกคือกิเลส โดยการเจริญสมณะและวิปัสสนา ให้เห็นไตรลักษณ์ตามความเป็นจริง เมื่อวิปัสสนาญาณแก่กล้าดำเนินตามวิปัสสนาวิถีสู่ผู้ปฏิบัติสามารถรู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 ละสังโยชน์ได้ไปโดยลำดับได้ตามกำลังของมรรคบรรลุมรรคผลนิพพาน สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา โดยอาศัยการปฏิบัติตามหลักธรรมต่าง ๆ ดังนี้ การบรรลุนิพพานตามหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ เป็นธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้คือ เกื้อกูลแก่การตรัสรู้เกื้อหนุนแก่อริยมรรค มี 37 ประการได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อธิเบทา 4 อินทริย 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และอริยมรรคมีองค์ 8 สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การบรรลุนิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าการบรรลุนิพพานนั้นสิ่งสำคัญประการแรกคือการศึกษาดำเนินการหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ โดยเฉพาะโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ประกอบด้วย สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อธิเบทา 4 อินทริย 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรคมีองค์ 8 การปฏิบัติธรรมตามหมวดธรรมใดย่อมนำไปสู่การบรรลุนิพพานได้ การปฏิบัติธรรมโดยสรุปแล้วมี 2 วิธีคือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน จนถึงสามารถละสังโยชน์ได้จึงเรียกว่าการบรรลุนิพพาน (พระมหาอำนาจ อานันโท, 2542) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การบรรลุนิพพานด้วยการเจริญอานาปานสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่าการบรรลุนิพพานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ การบรรลุโลกุตตรธรรม 9 รู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 ในขณะที่มรรคจิต สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี อนาคามี พระอรหันต์ ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาโดยการเจริญสติปัฏฐาน 4 ให้มาก แล้วสติปัฏฐาน 4 ย่อมบริบูรณ์ไปพร้อม ๆ กันแล้วย่อมทำให้โพชฌงค์ 7 บริบูรณ์ โพชฌงค์ 7 เจริญให้มากแล้วย่อมทำวิชชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ (พระมหาสามารถ อธิจิตโต, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ศึกษาการบรรลุนิพพานของพระวงศ์สระเกษ ผลการวิจัยพบว่าการบรรลุนิพพานคือการรู้แจ้งในอริยสัจ 4 โดยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาเจริญสมณะและวิปัสสนา หรือการเจริญสติปัฏฐาน 4 ด้วยการกำหนดรู้ กาย เวทนา จิต และธรรม เป็นการกำหนดรู้ในรูป - นามขันธ์ 5 ให้เห็นเป็นไตรลักษณ์ตามความเป็นจริงในอารมณ์ปัจจุบัน เมื่อวิปัสสนาญาณแก่กล้า ผู้ปฏิบัติสามารถละสังโยชน์และอนุสัยต่าง ๆ สามารถบรรลุมรรคผลนิพพาน สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา (พระมหาเมธีนา ถาวโร, 2558)

3. พบว่า วิเคราะห์การบรรลุนิพพานในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร จากหลักฐานอันมีปรากฏอยู่นั้นพบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเทศนาอัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์เป็นปฐมแล้ว มิได้ตรัสแสดงสูตรนี้อีกเลยตลอดระยะเวลา 45 พรรษาแห่งการตรัสเทศนาเผยแผ่พระศาสนานี้ ล้วนแต่ทรงแสดงธรรมกถาขยายความแห่งปฐมเทศนาในแต่ละหมวดโดยเอกเทศ อัมมจักกัปปวัตตนสูตรนับเป็นพระสูตรที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงคัมภีร์กรณีศึกษาอัมมจักกัปปวัตตนสูตร อัมมจักกัปปวัตตนสูตร นับเป็นพระสูตรที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชน เพราะแม้จะเกิดความเห็นที่ไม่ตรงกันในการสังคายนาพระธรรมวินัยจนเกิดการแบ่งแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ ถึง 20 นิกายก็ตาม แต่พระ

สูตรนี้ยังคงสืบทอดต่อกันมาในคัมภีร์ของนิกายต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน (พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, 2559) เพราะเป็นพระสูตรแรกที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ จนทำให้เกิดมีพระอริยสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรกได้เป็นพยานในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมในพระสูตรอื่น ๆ เป็นลำดับต่อมาจนเกิดมีพระอริยบุคคลขึ้นจำนวนมากในพระพุทธศาสนา ซึ่งถ้าไม่มีการแสดงอัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้ก็เชื่อแน่ว่าจะไม่มีการแสดงธรรมในพระสูตรอื่น ๆ จนเป็นเหตุให้เกิดมีพระอริยบุคคลขึ้นต่าง ๆ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการบรรลุธรรมในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้บรรลุธรรม	ระดับขั้นบรรลุธรรม	หลักธรรมที่บรรลุธรรม	วันที่บรรลุธรรม
โกณฑัญญะ	โสดาบัน	อัมมจักกัปปวัตตนสูตร	ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8
วปัส	โสดาบัน	ปกิณณกเทศนา	แรม 1 ค่ำ เดือน 8
ภัททิยะ	โสดาบัน	ปกิณณกเทศนา	แรม 2 ค่ำ เดือน 8
มหานามะ	โสดาบัน	ปกิณณกเทศนา	แรม 3 ค่ำ เดือน 8
อัสสชิ	โสดาบัน	ปกิณณกเทศนา	แรม 4 ค่ำ เดือน 8

ตารางที่ 1: การบรรลุธรรมของปัญจวัคคีย์

จากตารางที่ 1 สามารถอธิบายการบรรลุธรรมของปัญจวัคคีย์ได้ดังนี้ ปัญจวัคคีย์คือกลุ่มนักบวชที่ตั้งขึ้นมาเป็นนักบวชที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนาในฐานะภิกษุชุดแรกที่เข้ามาบวชเป็นสาวก มีทั้งหมด 5 รูป ได้แก่ โกณฑัญญะ วปัส ภัททิยะ มหานามะและอัสสชิ แต่เดิมปัญจวัคคีย์เป็นนักบวชที่ออกบวชติดตามปรณินิบัติพระพุทธเจ้าตั้งแต่เสด็จออกผนวชใหม่ ๆ ทั้งหมดเป็นชาวกรุงกบิลพัสดุ์ เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้ฟังปฐมเทศนาเป็นรุ่นแรกได้เป็นภิกษุรุ่นแรก และได้เป็นพระอรหันต์รุ่นแรกในพระพุทธศาสนา เฉพาะโกณฑัญญะเป็นผู้เคยทำนายลักษณะพระพุทธเจ้าตั้งแต่ตอนประสูติใหม่ ๆ ส่วนอีก 4 ท่านเป็นบุตรของพราหมณ์ที่ทำนายลักษณะของพระพุทธเจ้าร่วมกับโกณฑัญญะ เพราะมีความเชื่อว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะต้องได้เป็นพระพุทธเจ้า จึงได้ออกบวชตาม ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 พระพุทธองค์ได้แสดงปฐมเทศนาคืออัมมจักกัปปวัตตนสูตร โกณฑัญญะก็ได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุโสดาบัน โกณฑัญญะได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ให้เป็นเอตทัคคะในด้านรัตตัญญูเรียกว่ามีราตรีนานคือเป็นผู้รู้ธรรมก่อนใคร และได้บวชก่อนผู้อื่นในพระพุทธศาสนา จากนั้นพระพุทธองค์ทรงประทานปกิณณกเทศนาสั่งสอนที่เหลืออีก 4 ท่าน ให้บรรลุโสดาบันแล้วประทานเอตทัคคะอุปสัมปทาให้ วปัสวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ภัททิยะวันแรม 2 ค่ำ เดือน 8 มหานามะวันแรม 3 ค่ำ เดือน 8 อัสสชิวันแรม 4 ค่ำ เดือน 8

สรุป

จากการศึกษาโครงสร้างและสาระสำคัญของธัมมจักกัปปวัตตนสูตรพบว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงที่สุดที่บรรพชิตไม่พึงเสพ คือ กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลายเป็นของชาวบ้าน เป็นของปฤชนไมใช่ของพระอริยะไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และอัตตakilมณานุโยค คือความพยายามเพื่อบรรลุผลที่หมายด้วยวิธีทรมานตนเอง เช่นการบำเพ็ญตบะต่าง ๆ ที่นิยมกันในหมู่นักบวชอินเดียจำนวนมาก เป็นทุกข์ไม่ใช่ของพระอริยะไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ทรงแสดงทางสายกลางหรืออริยมรรคมีองค์ 8 ประการ เมื่อย่นย่อแล้วเรียกไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาก่อให้เกิดจักขุก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับเพื่อนิพพาน อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อันเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา มีดังนี้ ทุกข์คือความจริงที่ว่าด้วยความทุกข์ สมุทัยคือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ นิโรธคือดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ มรรคคือแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับทุกข์ การบรรลุธรรมในพระไตรปิฎก หมายถึงการปฏิบัติธรรมจนเป็นพระอริยบุคคลที่เป็นบุคคลผู้ประเสริฐผู้ไกลจากข้าศึกคือกิเลส การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาเจริญสมณะและวิปัสสนาตามหลักมรรคมีองค์ 8 และอริยสัจ 4 ให้เห็นไตรลักษณ์ตามความเป็นจริงจนกระทั่งสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา นั้นมีอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ แต่ละระดับนั้นก็มีความหมายในการละสังโยชน์ที่แตกต่างกันไปจนระดับสุดท้ายคือพระอรหันต์

การบรรลุธรรมในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรการบรรลุธรรมด้วยการเจริญมรรคมีองค์ 8 และมีผู้เรียกกันต่อไปโดยย่อต่อไปอีกว่ามรรค 8 จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่ายว่า มรรคหรือทางไปสู่ความดับทุกข์นั้นมีอยู่ถึงแปดทาง แต่ความจริงมิใช่เช่นนั้นหนทางที่จะไปสู่ความดับทุกข์ได้นั้นมีอยู่ทางเดียว มิใช่แปดทางอย่างที่ฟังจะเข้าใจผิดไปได้ แต่ว่าบุคคลผู้เดินทาง ๆ เดียวนั้นจะต้องมีอาการและจิตใจพร้อมอยู่ด้วยองค์ 8 ประการเสมอ กัน จึงจะบรรลุถึงความดับทุกข์อันเป็นจุดหมายปลายทางนั้นได้ การบรรลุธรรมด้วยอริยสัจ 4 อริยสัจ 4 เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระพุทธเจ้าแปลว่าความจริงอันประเสริฐความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะมีอยู่สี่ ประการ คือทุกข์คือสภาพที่ทนได้ยากภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ชาติการเกิด ชรา การแก่ มรณะการตายการสลายไปการสูญสิ้น การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อทุกข์ก็คืออุปาทานชั้น 5 เป็นตัวทุกข์ สมุทัย คือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ได้แก่ตัณหา 3 คือกามตัณหาความทะยานอยากในกามความอยากได้ทางกามารมณ์ ภวตัณหาความทะยานอยากในภพความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ และวิภวตัณหาความทะยานอยากในความปราศจากภพความอยากไม่เป็นโน่นไม่เป็นนี่ นิโรธคือความดับทุกข์ได้แก่ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์กล่าวคือดับตัณหาทั้ง 3 ได้อย่างสิ้นเชิง มรรคคือแนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ได้แก่มรรคมีองค์ 8 ซึ่งข้อปฏิบัติทางสายกลางนี้เป็นข้อปฏิบัติอันพอดีกระทำให้ จักขุ, ญาณ, ปัญญา, วิชชา, และแสงสว่างให้เกิดขึ้น เพื่อการบรรลุธรรมเป็นไปเพื่อนิพพาน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการบรรลุลหกรรมในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไป ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะทางวิชาการและข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อให้บรรลุลหกรรม ประกอบกับผู้บรรลุลหกรรม ถ้าเป็นพระภิกษุจะไม่สามารถบอกได้ว่าตนเองบรรลุลหกรรมหากไม่บรรลุลหกรรมจริงอาบัติปาราชิก แต่หากบรรลุลหกรรมจริงก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์เมื่อบรรลุลหกรรมจึงไม่สามารถประกาศปาวร้องได้ และสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องพิจารณาปฏิบัติของพระสงฆ์ ในสังคมปัจจุบันที่มีพระสงฆ์ออกมาประกาศว่า ตนเองบรรลุลหกรรม จัดงานวันบรรลุลหกรรมจนทำให้เกิดความสับสนในแง่ของพระวินัยและความสับสนของ พุทธศาสนิกชน จึงควรที่จะมีการตรวจสอบและนำพระวินัยมาวินิจฉัยอย่างตรงไปตรงมา ส่วนฝ่ายฆราวาสนั้น ไม่มีข้อบัญญัติในการอวดคุณวิเศษนี้ จึงปรากฏว่ามีฆราวาสออกมาประกาศตนบรรลุลหกรรมเป็นจำนวนมาก บาง คนทำตนอยู่เหนือพระสงฆ์บางครั้งพระสงฆ์บางรูปยอมยกมือไหว้สักการะ ประเด็นละเอียดอ่อนเหล่านี้คณะ สงฆ์ควรเข้ามากำกับอย่างจริงจังและถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการบรรลุลหกรรมในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร ผู้วิจัยได้ศึกษาผู้ที่บรรลุลหกรรมในแต่ละระดับเพียงไม่กี่ท่าน ด้วยข้อจำกัดของเวลาและความรู้ทำให้ไม่สามารถแสดงประวัติและ หลักธรรมของผู้ที่ได้บรรลุลหกรรมได้อย่างครบถ้วน จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบการบรรลุลหกรรมของทั้งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ว่าบรรลุลหกรรมได้ อย่างไร วิธีการปฏิบัติอันนำไปสู่การบรรลุลหกรรมมีขั้นตอนอย่างไร ได้ฟังธรรมจากใครจึงได้บรรลุลหกรรม เมื่อได้ บรรลุลหกรรมแล้วมีบทบาทภายหลังการบรรลุลหกรรมเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติธรรมได้อย่างถูกต้อง

2.2 ศึกษาเปรียบเทียบการบรรลุลหกรรมของพระพุทธานุสาเถรและมหายาน มีลักษณะอะไรบ้าง ที่เหมือนกันและแตกต่างกัน มีวิธีการปฏิบัติอย่างไรจึงทำให้ได้บรรลุลหกรรม เมื่อบรรลุลหกรรมแล้วมีบทบาทอย่างไร บ้างในการเผยแผ่พระศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติธรรมได้อย่าง ถูกต้อง

2.3 เพื่อให้สังคมไทยมีความเข้าใจเรื่องการบรรลุลหกรรมอย่างถูกต้อง ซึ่งในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้า ทรงเป็นผู้รับรองการบรรลุลหกรรม แต่ในปัจจุบันนี้จะมีวิธีการอย่างไรที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าได้บรรลุลหกรรมจริง เพื่อ ตอบโจทย์ที่มักมีบุคคลอ้างว่าตนเองบรรลุลหกรรมในสังคมปัจจุบันจนทำให้เกิดความสับสนขึ้นในหมู่ประชาชน ทั้งหลาย

บรรณานุกรม

- ณัฐญา พลเสน. (2560). การจัดการความรู้ในสถาบันการศึกษาด้วยหลักไตรสิกขา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 1(1), 68.
- พระมหาบุญชิต ญาณสวโร (สุตโปรง). (2537). *ศึกษาคุณสมบัติของพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย. (2560). การวิจัยเชิงคัมภีร์: กรณีศึกษามัจฉิกปวัตตสูตร. *ธรรมธารววารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา*. 2(1), 2.
- พระมหามินา ถาวโร (ไชยอุด). (2558). *ศึกษาการบรรลุธรรมของพระวังคีสเถระ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสามารถ อธิจิตโต (มนัส). (2554). *ศึกษาการบรรลุธรรมด้วยการเจริญอานาปานสติในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอานวย อานนโท (จันทร์เปล่ง). (2542). *การศึกษาเรื่องการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุมานพ ศิวรัตน์. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*. 8(1), 40.
- อำนาจ บัวศิริ. (2561). กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(3), 31.